

městské pokladny, vedle toho ale charakterizuje válečná léta nárůstem významu Chebu za hranicemi regionu a posílením jeho autonomie ve svazku zemí Koruny české. Přeshraničním vztahům se věnuje i stať Miloslava Polívky, který shrnul své dlouhodobé výzkumy obchodních aktivit mezi Norimberkem a českými zeměmi. Zejména pomocí norimberských listovních register popisuje nouzové obchodní praktiky v době blokády a na otázku, zda norimberští skutečně obchodovali přímo se subjekty na husitské straně, v závěru odpovídá kladně.

Díky nálezu listiny v řezenském městském archivu mohl Franz Fuchs ve svém příspěvku obohatit biografii známého „německého husity“ Ulricha Grünsledera, o němž máme jinak informace především z kroniky Ondřeje Řezenského. Nalezený dokument s Ulrichovou titulací nám umožňuje identifikovat jej s mnohokrát zmiňovaným, avšak anonymním kaplanem v radniční kapli, a zjistit tak mnohé o jeho povolání, příjmech a vazbách na patriciát. Příspěvek Michaely Bleichnerové, pojednávající o vévodství Niederbayern-Straubing za husitských válek, vychází z její disertace obhájené roku 2004. Vedle rekonstrukce válečného dění i každodennosti, precizně rekonstruované na základě vévodských účtů, se autorka věnuje také otázce, proč se husitské války tak specificky zapsaly do kolektivní paměti regionu. K nalezení odpovědi se však zvolené prameny příliš nehodí, a autorka proto závěr, že hlavním důvodem bylo propagandistické stereotypní vykreslení husitů, přejímá ze své disertace. Zde jej však zakládá pouze na jediném citátu z kroniky Eneáše Silvia Piccolominiho. Tato tvrzení tak působí jako poněkud nadbytečná a nedokončená snaha o přidanou hodnotu na závěr jinak zdařilého výzkumu.

Germanistka Gisela Vollmann-Profe ve svém příspěvku sleduje husitskou revoluci v zrcadle pruského kronikářství. Oproti své starší studii, věnované popisu husitského vpádu roku 1433 v Ältere Hochmeisterchronik, rozšířila pramenovou základnu o další tři historiografická díla (Conrad Bitschins Fortsetzung der Chronik Peters von Dusburg; Laurentius Blumenhaus Historia de ordine Theutonicorum cruciferorum; Fortsetzung der Posilge-Chronik). Autorka jednotlivé kroniky analyzuje z hlediska pozice a smýšlení jejich autorů. Největšího prostoru se dostává jedině, zato však obsáhlé zprávě o husitech na konci Ältere Hochmeisterchronik, která v rámci kroniky tvoří samostatné dílo nového „žurnalistického“ žánru (tzv. *neue Zeitung*). V závěru autorka srovnává analyzované kroniky s dalšími zahraničními narativními prameny, ve kterých nachází podobná specifika výpovědí o Husovi a husitech.

Závěrečný oddíl knihy, věnovaný obrazu husitství v 19. a 20. století, tvoří stať Thomase Wünsche. Autor zde sleduje husitství jako paradigma ve výkladu českých dějin, přičemž se soustředí zejména na dílo Františka Palackého a Josefa Pekaře, v menší míře pak i Tomáše G. Masaryka. I když autor vystihl podstatné rysy „sporu o smysl českých dějin“, pro české publikum nebudou autorovy závěry nijak překvapivé.

Recenzovanému souboru studií lze mimo faktu, že některé příspěvky neoplývají invenčí a novými prameny, vytknout také opakování podrobného výkladu týchž témat. Dvojitě až trojitě popisy okolností vyhlášení první křižáky, obsahu čtyř artikulů pražských, jejich rozdělení mezi jednotlivé mluvčí na basilejském koncilu nebo životopisu Ulricha Grünsledera působí při čtení sborníku jako celku poněkud unavně. Také avizovaný příslib interdisciplinarit y zůstal naplněn jen zpola, protože jakkoli se na sestavení svazku podíleli zástupci různých disciplín, charakter jejich statí ve všech případech odpovídá pojetí vědy historické.

ONDŘEJ VODIČKA

EDICE A POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

Dicta de tempore Magistro Iohanni Hus attributa, ed. Jana ZACHOVÁ apographo a Bohumil Ryba confectio usa, 2 vol., Brepols, Turnhout 2011 (= *Magistri Iohannis Hus Opera omnia* 26A-26B – *Dubia* 1 / *Corpus christianorum. Continuatio mediaevalis* 239–239A)

1590 s., ISBN 978-2-503-03000-5

Postila *Dicta de tempore* měla být původně vydána jako 14. svazek řady *Magistri Iohannis Hus Opera omnia*. Po inkorporaci Husových spisů do série *Corpus christianorum* vyšla pod číslem 26 jako *Dubia* 1. V souladu se zařazením mezi spisy pochybné je na titulním listě namísto údaje o Husovi jako autorovi opatřena formulací „magistro Iohanni Hus attributa“. Jedná se o evangelijní postilu *de tempore* se třemi kázáními na svátky svatých (Štěpána, Jana Evangelisty a na Hromnice), jedním kázáním posvícenským a jedním pohřebním; na neděli Sexagesima

a na 7. neděli po Trojici obsahuje postila vždy dvojí kázání na týž text. Výjimkou mezi evangelijními perikopami vykládanými vesměs v plném znění je text na sv. Trojici, stojící na jediném verši z knihy Genesis. V typografické úpravě řady CCCM vydalo 65 kázání *Dicta* na dva svazky.

Díky zmínce V. Flajšhanse a F. M. Bartoše a především díky předchozím pracím editorky Jany Zachové (viz Waldhauser a Hus, in: Husitství – reformace – renesance, Praha 1994, s. 289–297) jsou *Dicta de tempore* v povědomí odborníků spojena především s recepcí *Postilly studentium* Konráda Waldhausera. Rozsáhlé výpůjčky z Waldhausera by se mohly stát kýženým důkazem, že Jan Hus skutečně navazoval na autory, kteří byli mnohokrát charakterizováni jako jeho předchůdci, a že z jejich textů čerpal podobným způsobem jako z Viklefa. Mohly – ovšem pouze v případě, že by autorem *Dicta* byl skutečně Hus. I z tohoto důvodu sahá čtenář po edici se zvědavostí, jak Jana Zachová nelehkou otázkou autorství vyřešila. Její předchozí publikace prozrazovaly opatrný přístup. Příspěvek „Waldhauser a Hus“ šel nejdále ve svém názvu, v textu samotném pak už mluvil spíše neutrálně o *Dictech* než výslovně o Husovi. Zásadní studie Jany Zachové v Českém časopise historickém (92, 1994, s. 228–241) přinášela některá pozorování svědčící o rozdílech mezi kázáními v *Dictech* a „jiných postilách Husových“, zároveň však upozorňovala na skutečnosti svědčící „pro Husův podíl“. Třicetistránkový německý úvod k edici z této studie z velké části vychází, zároveň ji však doplňuje a aktualizuje. Největší posun nacházíme právě v otázce autorství.

Dicta de tempore přiřkl Husovi F. M. Bartoš kvůli tomu, že jsou do nich vloženy úplné texty dvou Husových samostatných spisů, *De arguendo clero* a *De corpore Christi*. Podle toho je také datoval do let 1407–1408. Anežka Vidmanová nejprve vyjádřila pochyby, zda jde o dílo Husovo, protože žádná z Husových postil není tak vypilovaná a literárně propracovaná (*Communio Viatorum* 19, 1978, s. 76). Později kategoricky, leč bez dalších argumentů prohlásila, že nejde o dílo Jana Husa, ale některého jeho přívržence (Husitský Tábor Supplementum 1, 2001, s. 269). Na pochybnosti Vidmanové jako největší znalkyně Husových kázání se odvolává také Jana Zachová (s. xx) a sama je ve svém úvodu ještě zmnožuje. Argumenty proti Husovu autorství jsou v zásadě tři. Předně je to celkový ráz kázání v *Dictech*, která se od Husových postil odlišují „velmi důsledným formálním uspořádáním a jistým nedostatkem koherence výkladů“ (s. xxiv). Dále se od Husových děl liší dikce některých kázání (s. xxvi), což se vysvětluje přejímkami z Waldhauserovy postily.

Do třetice udivují časté odkazy na Hugona (byť se pod tímto jménem skrývají tři různí autoři), který nepatří mezi běžné autority v Husových spisech (s. xxxix).

Editorčin závěr tedy zní, že Husovo autorství postily je nepravděpodobné, a to jednak kvůli masivnímu využití Waldhauserových textů, které jinak není u Husa doloženo, jednak kvůli kompilačnímu charakteru sbírky. Autorem byla vzdělaná osoba z Husova univerzitního okruhu, která velmi dobře znala spisy Husa i Waldhausera (s. xli). Naopak pro Husovo autorství by vedle hojného užití jeho vlastních spisů hovořily i některé stylistické elementy a slovní zásoba. Nikdo v současné chvíli nezná *Dicta* lépe než Jana Zachová a její názor na autorství je třeba brát velmi vážně. Přesto si dovolím úvahu, jak by uvedené argumenty dopadly, kdybychom chtěli zaujmout opačné stanovisko. Textové paralely s Husovými spisy, přejímky a částečně i stylistika nasvědčují jeho autorství. Celkový ráz kázání odlišný od jiných Husových postil lze vysvětlit vlivem hlavního pramene, *Postilly studentium*. Sporným bodem tedy zůstává využití Waldhausera. Proč bychom ale nemohli konstatovat, že *Dicta* jsou jediným dokladem o Husově použití Waldhausera (a podobně „Hugona“)? Samo masivní opisování není v kazatelské a další středověké tvorbě nic zvláštního, a to ani u Husa, který tak zacházel jak s Viklesem, tak také s Vilémem „Pařížským“ – ačkoliv je pravda, že po jmenovaných autorech sahal opakovaně, zatímco Waldhauserovy texty v jiných Husových dílech nenacházíme.

Srovnávat dikci a formální členění kázání s jinými Husovými postilami se mi při jejich rozdílném charakteru daném způsobem vzniku a zamýšlenou funkcí zdá ošidné. Např. početné distinkce a exempla v *Punctech* mohou zarážet mnohem více než skutečnost, že by Hus použil populární a rozšířenou postilu Konráda Waldhausera. Kdyby v jednom rukopise nebyla *Puncta* připsána Husovi (v jiném ovšem Matěji z Janova!) a kdyby se Hus k jejich autorství sám nepřihlásil ve svých pozdějších spisech, nikoho by nenapadlo uvažovat o nich jako o díle betlémského kazatele. Lze souhlasit s tím, že *Dicta* jsou oproti vydaným Husovým sbírkám literárně propracovanější, tj. činí dojem plynulého textu – je to však argument proti jeho autorství, nebo konstatování autorského přístupu zvoleného pro danou sbírku? Ostatně hypotéza týkající se geneze sbírky, která by se mj. pokusila vysvětlit, proč se na počátku neorganicky objevují kázání *de sanctis*, zůstává úkolem do budoucna.

Šalamounské řešení zapeklité otázky autorství slovem *attributa* tak nakonec nevyznívá

uspokojivě. Protože postila není Husovi připsána v rukopise, formulace patrně odkazuje na atribuci navrženou F. M. Bartošem. Pokud se však editorka kloní k tomu, že postilu nenapsal Hus, proč odmítnutou atribuci zdůrazňovat přímo v titulu? Zpochybnění Husova autorství má navíc vážné důsledky pro datování sbírky. Předmluva k edici se spokojuje s poukazem na Bartošovo datování do let 1407–1408, proti němuž „dosud nebyly vzneseny žádné námitky“ (s. XIX). Toto datování je ale založeno na inzerovaných Husových spisech právě z tohoto roku, takže do značné míry padá s Husovým autorstvím. Zařazovat vlastní krátké traktátové texty z daného roku do postil bylo, jak se zdá, běžnou praxí. Ukazuje to souvěký příklad Jakoubka ze Stříbra, popsáný naposled Jindřichem Markem (Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích, Praha 2011, s. 205–213). Jestliže ale *Dicta* sestavil někdo jiný, mohl po Husových dílech sáhnout kdykoliv. Pokud by se tak stalo v roce 1408, musel by být autorem někdo, kdo zblízka sledoval Husovu nejaktuálnější tvorbu, kromě vložených traktátů snad i právě vznikající komentář k Sentencím (viz s. XXIII).

Bez ohledu na to, kdo *Dicta de tempore* napsal, představuje jejich vydání Janou Zachovou kvalitní edici, která splňuje všechny standardy textové kritiky a ediční práce. Edice je zpracována na základě jediného známého rukopisu; editorka využila přepisu Bohumila Ryby, jak na to velmi korektně upozorňuje i titulní list. Rybovy emendace a konjekтуры jsou často využity v textu a vždy jako takové vyznačeny. Neobyčejně užitečný je aparát určující prameny (rejstřík biblických míst a dalších pramenů čítá 233 stran!). Poukazuje na okruh textů a pomůcek, které se v Praze počátkem 15. století používaly pro skládání postil. Stanovení rozsahu výpůjček z Waldhausera je hlavním přínosem. Vedle něj se mezi stěžejními prameny objevuje i Viklef, z něhož je převzato celé druhé kázání na Sexagesimu (č. 19, s. 340–352; o jeho prameni se dozvídáme v předmluvě na s. xxxv, z aparátu edice a tím pádem bohužel i z *indexu fontium* údaj asi nedopatřením vypadl). K dalším hojně využitým příručkám patří Mikuláš z Gorranu, Mikuláš z Lyry a Hugo ze Saint-Cher. Cenná je identifikace zdrojů, z nichž jsou čerpány kratší citáty a okřídlená slova – *Catena aurea* a *Manipulus florum*. Vzhledem k mnohonásobnému přejímání takových citátů ze sbírky do sbírky je významné zjištění, že autor *Dicta* měl při ruce přímo *Manipulus*, což dokládá opakovaná doslovná shoda.

Ve svém celku je edice postily *Dicta de tempore* významným příspěvkem ke studiu pozdně

středověké kazatelské literatury. Ať už byl jejich pisatelem Hus nebo kdokoliv jiný, edice s kvalitním aparátem představuje více než kapku v moři bohemikálních postil. Doložené vazby k ostatním sbírkám ji bezprostředně vřazují do textové báze pocházející z doby, kdy kazatelství v českých zemích zažívalo jeden ze svých vrcholů. Autorství postily zůstává podle mého názoru otevřenou otázkou. Díky edici Jany Zachové mají historikové, filologové či teologové k jejímu řešení hladce umetenou cestu.

PAVEL SOUKUP

Regesta Imperii XI. Regesten Kaiser Sigismunds (1410–1437). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet, ed. Karel HRUZA; Bd. 1: *Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken Mährens und Tschechisch-Schlesiens*, bearbeitet von Petr ELBEL, Böhlau Verlag, Wien – Köln – Weimar 2012

303 s., ISBN 978-3-205-78762-4

Pôvodná dvojdielna edícia Regest Imperii z obdobia vlády Žigmunda Luxemburského, vydaná roku 1900 Wilhelmom Altmannom, zahŕňala 12 362 regestov. Pokračujúci historický výskum a vydávanie edícií archívnych prameňov (predovšetkým maďarská edícia Zsigmondkori oklevéltár zahŕňajúca listiny z rokov uhorskej vlády Žigmunda Luxemburského, 1387–1437) ukázali, že Altmannovu edíciu možno dosť podstatným spôsobom doplniť. Pracovná skupina Regesta Imperii vo Viedni preto sústredila svoju pozornosť jednak na preklady v maďarčine publikovaných regestov zo Zsigmondkori oklevéltára, ktoré preložené a doplnené sprístupňuje on-line na webovej stránke <http://www.regesta-imperii.de/regesten>. Druhou významnou oblasťou činnosti je vydávanie nepublikovaného materiálu z viacerých krajín a archívov v podobe knižných edícií prameňov, ktoré postupne sprístupnia pramenný materiál z rôznych archívov. Ako prvý vyšiel zväzok obsahujúci regesty listín a listov z archívov na Morave a v Českom Sliezsku. Budú nasledovať ďalšie zväzky z českých archívov, Poľského Sliezska, Lužice atď.

Editorom zväzku je Petr Elbel, historik, ktorého poznáme predovšetkým ako špičkového odborníka pre obdobie vlády Žigmunda Luxemburského. Jeho meno je zárukou veľmi precíznej,